

המרכז הבינתחומי הרצליה

בית ספר טיומקין לכלכלה

כיצד העלאת גיל הפרישה לנשים תשפיע על החיסכון הפנסיוני שלהן?

מנחה : ד"ר אסנת ליפשיץ

מגישים :

עדן שריין - 205893464

קרן אגוזי - 313334245

תוכן עניינים

1.	תקציר מנהלים.....	3
2.	מבוא.....	4
2.1	שאלת המחקר וחשיבותה.....	4
2.2	רקע כללי.....	4
2.3	תמונת מצב.....	4
3.	סקירת ספרות.....	5
3.1	סקירה בינלאומית.....	5
3.2	טיעונים התומכים בהעלאת גיל הפרישה.....	7
3.3	טיעונים המתנגדים להעלאת גיל הפרישה.....	7
4.	שיטה.....	8
4.1	מקור הנתונים.....	8
4.2	הנחות הסימולציה.....	8
4.3	תוצאות הסימולציה :.....	9
5.	דיון ומסקנות.....	13
6.	המלצות למדיניות.....	14
7.	ביבליוגרפיה.....	16
8.	נספחים :.....	18

1. תקציר מנהלים

מטרת החיסכון הפנסיוני הינה החלקת התצרוכת לעתיד ובכך שמירה על רמת חיים דומה לזו שהייתה לפני גיל הפרישה. גיל הפרישה של גברים בישראל עומד על 67 וגבוה בכ-5 שנים מגיל הפרישה של נשים בישראל, אשר הינו 62. בעוד תוחלת החיים של נשים הינה 84 ואף גבוהה משל גברים, נשים רבות מגיעות לגיל הפנסיה והחסכון הפנסיוני שלהן אינו מספיק להן. במחקר זה רצינו לבחון כיצד העלאת גיל הפרישה עבור נשים תשפיע על החסכון הפנסיוני שלהן ועל רווחתן.

ההנחה המרכזית בבסיס מחקר זה הייתה כי בעוד שנקודת הפתיחה של נשים וגברים היא זהה וכי גיל תחילת החסכון הפנסיוני הינו דומה, בהמשך חייהם - נשים חיות יותר מגברים, עובדות פחות ופורשות מוקדם מהם, ובכך חוסכות פחות מגברים, אשר גיל הפרישה שלהם גבוה יותר.

על מנת לבדוק את מידת ההשפעה של העלאת גיל הפרישה על החסכון הפנסיוני המצטבר ועל קצבת הפנסיה החודשית בחרנו לבצע סימולציה על ארבעה טיפוסים של נשים רווקות בעלות שכר שונה ולבחון את השינוי בחסכון הפנסיוני שלם כתוצאה משינוי בגיל הפרישה והעלאתו. בחנו בעבור שלושה גילאים: 64, 65 ו-67.

בשלב הראשון נאספו כלל הנתונים הרלוונטיים מהלשכה המרכזית לסטטיסטיקה בישראל: שכר המינימום במשק, שכר ממוצע במשק, השכר החציוני ושכר ממוצע לאישה משכילה.

בשלב השני, בעזרת מודל בשפת python, חישבנו את סך צבירת החיסכון הפנסיוני בעבור כל אחת מהטיפוסים, כאשר הנחנו שאחוז ההפרשה הינו 18.5% (ע"פ חוק) וגיל תחילת החסכון הינו 25. סכמנו את סך ההפרשות לאורך 40, 42 ו-44 שנות עבודה תוך התחשבות בריבית החיסכון הממוצעת במשק ובאינפלציה הממוצעת. את סך החיסכון חילקנו למספר החודשים הצפויים לתקופת הפרישה של כל אחת מהטיפוסים ובדקנו מה תהיה התוספת לקצבת הפנסיה החודשים שלהן לעומת אישה אשר פורשת בגיל 62.

בשלב האחרון, בחנו את תוצאות המודל וגילינו כי העלאת גיל הפרישה לנשים ל-64 במקום 62, תוסיף 5% בממוצע לקצבה החודשית של כל אישה. העלאת גיל הפרישה ל-65 תגדיל את הקצבה החודשית של אישה עם שכר חציוני ב-10.5% ב-3 שנים, והשוואתו לגיל הפרישה של גברים, 67, תגדיל את הקצבה בכ-23.5%.

מסקנות המחקר הן שיש קשר חיובי בין העלאת גיל הפרישה לחיסכון הפנסיוני. כלומר, העלאת גיל הפרישה, תגדיל את קצבת הפנסיה של נשים ותשפר את מצבן בנוסף לצמצום הפער המגדרי. כמו כן, אנו סבורים שהעלאת גיל הפרישה תגדיל את התעסוקה בקרב נשים מעל גיל 55.

ההמלצה העיקרית של נייר מדיניות זה היא העלאת גיל הפרישה מ-62 ל-67. אולם, חשוב לקחת בחשבון שנשים רבות נפלטות משוק העבודה עוד לפני גיל הפרישה ולכן יש חשיבות רבה ליישום המדיניות בהדרגתיות על מנת לא לפגוע בנשים שנפלטו משוק העבודה עוד לפני גיל הפרישה. במקביל, יש לפעול להעלאת המודעות לשילוב אוכלוסייה מבוגרת בשוק העבודה.

2. מבוא

2.1 שאלת המחקר וחשיבותה

אי שוויון מגדרי הינו נושא מרכזי המצוי על סדר היום הציבורי והיה קיים מאז ומתמיד. אנו שומעים רבות על אפליית נשים בשוק העבודה (דגן-בוזגלו וחסון, 2015). כמו כן, נשים מרוויחות פחות מגברים במהלך חייהן בשל הבדלי שכר וחוסר רציפות תעסוקתית כגון יציאה לחופשות לידה ועבודה בהיקף שעות נמוך יותר. בעוד שקיימת עלייה מתמדת בתוחלת החיים של נשים ושל גברים, נשים צפויות לחיות בממוצע כ-3 שנים יותר מגברים. כתוצאה משני גורמים אלו, נשים רבות נשארות עם קצבת פנסיה נמוכה שאינה מספקת לחיים ראויים ומתקשות להתקיים בכבוד, אי השוויון והפער המגדרי, הולכים ומעמיקים. (ששינסקי וזקן, 2019)

בעבודתנו נבקש לבחון האם גיל הפרישה לנשים הקבוע היום בחוק הינו אופטימלי והאם העלאת גיל הפרישה לנשים תביא להגדלה בקצבאות הפנסיה שלהן, תגדיל את הרווחה עבורן ותביא להקטנת אי השוויון בין נשים לגברים בשוק התעסוקה ובגובה קצבאות הפנסיה.

2.2 רקע כללי

לגיל הפרישה השפעה ישירה על גובה הפנסיה והיקפה, על כן חוק פנסיה חובה וחוק גיל הפרישה שלובים זה בזה. לאורך השנים הונהגה רפורמה אשר מטרתה הייתה לשנות את החיסכון הפנסיוני ולהביא לעליה של גיל הפרישה, בשנת 2008 נכנס לתוקף חוק פנסיה חובה אשר לפיו כל מעסיק מחויב להפריש סכום מינימלי לטובת חיסכון פנסיוני, שיעור ההפרשות המינימלי כיום הוא 18.5% (ליפשיץ, 2020). כמו כן, עד לשנת 2004 נושא גיל הפרישה אינו הוגדר בחוק באופן רשמי ובשנה זו חוקק החוק באופן מסודר וקבע את גיל הפרישה ע"פ חוק. במהלך השנים נעשו מספר שינויים בחוק העלאת הגיל בהדרגה. וכיום גיל הפרישה המוגדר בחוק הוא 67 לגברים ו-62 לנשים. בשנת 2011 תיקון מס' 3 קבע כי ההעלאה ההדרגתית של גיל הפרישה לנשים מ-62 ל-64 שנים תידחה לשנת 2017 והוחלט כי לקראת שנת 2017 תוקם ועדה שתבחן את הנושא מחדש. נכון להיום, הצעה זו עדיין בבחינת הממשלה ולא הוכרעה. כמו כן, תוקן חוק הביטוח הלאומי, כך שהוא משקף את גיל הפרישה לנשים בהתאם לתיקון בחוק גיל הפרישה. (תיקון מס' 6 לחוק גיל פרישה, 2017)

2.3 תמונת מצב

על פי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, נכון לשנת 2018, מנתה אוכלוסיית האזרחים הוותיקים (מעל גיל 65) כמיליון ו-56 אלף איש, מתוכם כ-586 אלף נשים. שיעור התעסוקה של נשים מעל גיל 65 ב-2018 היה כ-15%, כלומר 87,900 נשים, מתוכם 66.6% עבדו במשרה מלאה ו-33.4% עבדו במשרה חלקית. כמו כן, מן הנתונים עולה כי עבור נשים, השפעת ההשכלה חזקה יותר מגברים והיא מעלה את הסיכוי להשתתף בשוק העבודה ועם העלייה בגיל, אחוז התעסוקה יורד. כך למשל, בשנת 2019 אחוז התעסוקה הכולל של נשים היה 59%. בעבור נשים בגילאי 60-64 אחוז התעסוקה היה 56% ובעבור נשים בגילאי 65-69 עמד שיעור התעסוקה על 33% בלבד. (הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2019)

מערכת הפנסיה נועדה כדי לאפשר לפרטים לשמור על רמת חיים דומה לזו שהייתה להם לפני הפרישה בעקבות העלאת גיל הפרישה בשנת 2003, שיעור התעסוקה בקרב נשים בגילאי 55 ומעלה גדל במידה ניכרת. כמו כן, הפער בין שיעור התעסוקה בין נשים וגברים עומד על 6.9%, שהוא מבין הנמוכים ב-OECD. נושא חיסכון ארוך טווח והחלקת התצרוכת הינו חשוב ומשפיע על יכולת הקיום של אוכלוסיית הקשישים. (בוורס ופוקס, 2018)

בישראל, חוק גיל פרישה קובע כי נשים פורשות לפנסיה בגיל 62 ואילו גברים פורשים מאוחר יותר, בגיל 67. למרות החוק, אשר מטרתו להבטיח את החלקת התצרוכת ואפשרות לקיום חיים בכבוד של גברים ונשים בעתיד, ובעקבות העלייה המתמדת בתוחלת החיים של נשים ושל גברים, נוצרת בעיה אשר נשים רבות צוברות חיסכון נמוך יותר לפנסיה, ובו זמנית מספר הקצבאות אותן יצטרכו לקבל לאחר הפרישה עולה בהתאם לתוחלת החיים. המצב הקיים פוגע בנשים ולא מאפשר להן לחיות בצורה מספקת לאחר הפרישה. כתוצאה מכך, עלו טיעונים רבים לגבי הצורך בתיקון החוק והעלאת גיל הפרישה לנשים. (דו"ח הוועדה הציבורית לבחינת גיל פרישה לנשים, 2016).

3. סקירת ספרות

גיל הפרישה הינו הגיל שבו אדם זכאי לפרוש מעבודתו בשל גילו ועומד היום על 67 לגברים ו-62 לנשים. "חוק גיל הפרישה" אינו אוסר על המשך תעסוקה אך הוא מעין אות לעובדים ולמעסיקים כי העובד צפוי לפרוש. בנוסף, גיל הפרישה הוא ציון המועד בו אדם מתחיל לקבל קצבת אזרח ותיק מן המוסד לביטוח לאומי. (ששינסקי וזקן, 2019). מאמרים ודוחות רבים פורסמו בנושא בחינת העלאת גיל הפרישה ואלו סייעו לנו לבחון את מצב מדינת ישראל ביחס למדינות ה-OECD השונות, ולבדוק את הדעות השונות של ארגונים התומכים בהעלאת גיל הפרישה אל מול ארגונים אחרים הטוענים כי העלאת גיל הפרישה תפגע בנשים.

3.1 סקירה בינלאומית

כיום, בהשוואה למדינות ה-OECD, שיעור בני ה-65 ומעלה אשר חיים מתחת לקו העוני בישראל הינו מהגבוהים ביותר. כמו כן, במדינות דנמרק, פינלנד, איטליה, הולנד, פורטוגל וסלובקיה הוחלט להצמיד את גיל הפרישה לתוחלת החיים. גיל הפרישה של נשים בישראל נמוך ממוצע ה-OECD, לכן, נרצה לבחון את דו"ח המחקר "גיל פרישה ומנגנוני פרישה גמישים במערכת הפיננסית" אשר התבצע במכון הישראלי לדמוקרטיה. מהנתונים שנאספו לפני המחקר עולה כי רק ב-9 ממדינות ה-OECD ישנו פער בגיל הפרישה בין גברים לנשים. בנוסף, במדינות מסוימות כמו פינלנד, איטליה, פורטוגל וסלובקיה התקבלה החלטה להצמיד את גיל הפרישה לתוחלת החיים. במחקר בחנו בעזרת סימולציות המדמות חיסכון פנסיוני במשך 32, 34, ו-37 שנים עולה שכל שנת חסכון נוספת מעל גיל 62 מגדילה את קצבת הפנסיה החודשית למעלה מ-6%, הסיבה לכך נעוצה בכך שהגדלת משך התעסוקה מגדילה את החיסכון ומקטינה את מספר תשלומי הקצבה. אמנם, במחקר נמצא כי ממוצע גיל הפרישה של נשים הינו 65 (אשר גבוה מגיל הפרישה בחוק), אך דווקא אלו הפורשות מוקדם הן אלו בעלות ההכנסות הנמוכות. (ששינסקי וזקן, 2019)

כחלק מהשוואה בינלאומית נבחן את המחקר שנעשה באוניברסיטת קונטיקט שבארצות הברית. המחקר בוחן את מדיניות הפרישה המוקדמת של נשים בסין והשלכותיו. מדיניות הפרישה המוקדמת של נשים בסין מחייבת נשים לפרוש חמש שנים מוקדם יותר מגברים ולגבות את הטבות הפנסיה הציבוריות שלהן. הטענה הרווחת בסין ואף במקומות אחרים בעולם היא שמדיניות זו מיטיבה עם נשים. במחקר עוסקים בסוגיה ובוחנים האם מדיניות זו באמת משפרת את רווחת הנשים ואת רווחת הכלל. החוקרים השתמשו במודלים כמותיים אשר התחשבו בהטרונגיות בין הפרטים ובשווקים לא מושלמים. במחקר מצאו כי המדיניות לא משפרת את רווחת הנשים. בנוסף, בסין ההכנסות מפנסיה צמודות לצמיחה, ולכן נשים מפספסות שנים של צמיחה בעוד שגברים זוכים להן כאשר הם ממשיכים לעבוד. בנוסף הראו התוצאות כי העלאת גיל הפרישה לנשים יכול לשפר את רווחתן ויתרה מכך גם את רווחת הכלל. למעשה, הסיבה לעלייה ברווחה על פי המחקר היא שהעלאת גיל הפרישה תגדיל את היצע העבודה, שתגדיל את התוצר ואת התפוקה השולית אשר מובילים לחיסכון וריבית גבוהה יותר. אמנם השכר יישאר נמוך בעקבות הגדלת היצע העבודה אך מספר הזקוקים להטבות וקצבאות שונות יורד. מאמר זה הינו רלוונטי ביותר לעבודתנו כיוון שגילאי הפרישה של נשים וגברים בישראל הם 62 ו-67 בהתאמה, כלומר נשים פורשות חמש שנים מוקדם יותר מגברים. בנוסף, נבחן את הטענה כי העלאת גיל הפרישה לא תשפר את רווחת הנשים. (Lee et al., 2019).

יתר על כן, מנתוני ה-OECD נכון לשנת 2019 עולה כי שיעור בני ה-65 ומעלה שחיים מתחת לקו העוני בישראל הוא 21% לעומת ממוצע ה-OECD העומד על 13%. מתוך 36 מדינות ה-OECD רק בעשר מדינות ישנו הבדל בין גיל הפרישה לנשים ולגברים. הגרף מטה מסווג את גילאי הפרישה לנשים לפי המדינות השונות, ניתן לראות כי לעומת גיל הפרישה הממוצע ב-OECD, העומד על 63.5, בישראל גיל הפרישה הוא מתחת לממוצע, בעוד שבנורבגיה ובהולנד, לדוגמא, גיל הפרישה זהה בין נשים לגברים ועומד על 67 ו-65.8 בהתאמה. מהנתונים העדכניים ביותר שמצאנו, בשנת 2017 שיעור העוני בנורבגיה לנשים מעל גיל 66 היה 4.3% בעוד ששיעור העוני הכולל היה 8.4% (נתוני ה-OECD, 2017).

תרשים 1: גיל הפרישה לנשים לפי מדינות

3.2 טיעונים התומכים בהעלאת גיל הפרישה

במהלך השנים האחרונות גופים שונים הציגו ניתוחים בנוגע למדיניות העלאת גיל הפרישה לנשים בישראל. דו"ח הוועדה הציבורית לבחינת גיל הפרישה לנשים משנת 2016 מציג טיעונים התומכים בהעלאת גיל הפרישה לנשים ומראה כי העלאת גיל הפרישה תביא לעלייה ניכרת של השתתפות מבוגרים בכוח העבודה ולהשפעה חיובית על התעסוקה של נשים מבוגרות בפרט ולצד זה גם להשפעה חיובית על קצבתן הפנסיונית. הוועדה המליצה לבצע את העלאת גיל הפרישה בהדרגתיות על מנת למזער את הפגיעה בנשים מבוגרות שאינן עובדות ויפגעו מכך. (דו"ח הוועדה הציבורית לבחינת גיל פרישה לנשים, 2016)

מחקר רלוונטי נוסף אשר בוחן את הפער המגדרי בפנסיה בישראל ומראה תוצאות חיוביות הוא של מכון טאוב לחקר מדיניות חברתית (2018) ובמחקר זה מצאו כי אישה נשואה אשר תפרוש בגיל 67 תזכה לקצבת פנסיה חודשית בגובה 10,410 שקלים לעומת 7,176 שקלים לאישה הפורשת בגיל 62. אולם גם לאישה שאינה נשואה מצאו במחקר כי עליית גיל הפרישה בכ-5 שנים תביא לעלייה של יותר מ-3,000 שקלים בקצבת הפנסיה החודשית. (בוורס ופוקס, 2018)

3.3 טיעונים המתנגדים להעלאת גיל הפרישה

מספר גופים מציגים נתונים מדאיגים של אפליה והדרה תעסוקתית כלפי נשים בגילאי הביניים ומעלה. אלו מתנגדים להעלאת גיל הפרישה לנשים וטוענים כי פעולה כזו רק תעמיק את אי השוויון המגדרי בשוק התעסוקה כיוון שיש לפתח מדיניות תעסוקתית אשר מעודדת שילוב של נשים בגיל הביניים ומעלה, כמו כן אלו טוענים שהתבגרות האוכלוסייה הינה תהליך שלם שיש להיערך אליו. לפי הנתונים, נשים רבות מפוטרות מעבודתן עוד לפני גיל הפרישה ולכן העלאת גיל הפרישה בשנתיים תגזול מאותן נשים את קצבת הזקנה והזכויות אשר מסייעות להן להתקיים בכבוד. טיעון נוסף הוא כי העלאת גיל הפרישה לא תגדיל משמעותית את היקף החסכוניות הפנסיונים של רוב הנשים.

נבחן את מסמך העמדה של מרכז מהות בנושא "העלאת גיל הפרישה לנשים": מסמך זה היווה המלצה למדיניות הציבורית שלא להעלות את גיל הפרישה מ-62 ל-64. לטענתם, העלאת גיל הפרישה לנשים לא תביא לשוויון מגדרי אלא תחריף את הפער הקיים בין גברים לנשים במעמד הפרישה, הסיבות לכך נובעות מכך ששיעורי ההשתתפות בכוח העבודה אצל נשים וגברים יורד עם הגיל ולמעשה העלאת גיל הפרישה לא תעזור להמון נשים אשר בכל מקרה נפלטות משוק העבודה בגיל צעיר יחסית. למעשה, שיעור השתתפות הנשים בשוק העבודה בגילאים 55-64 עמד על 51.5% בקרב נשים בשנת 2008. (דגן ואביאני, 2011).

במחקר הנוכחי, נבחן סוגיות שעלו כאן במסגרת סקירת הספרות ונבדוק את השפעת גיל הפרישה על החיסכון הפנסיוני של נשים. כמו כן, נרצה לבחון מהו אחוז השתתפות הנשים בשוק העבודה בגילאים המאוחרים בכדי לדעת האם העלאת גיל הפרישה תעלה את רווחתן או שמא לא תשפר אותה. נרצה לבדוק מהו אחוז התעסוקה של הנשים בישראל והאם גם כיום שיעור ההשתתפות שלהן נמוך מאוד בגילאים מבוגרים. בנוסף, נרצה להעמיד למבחן את העמדה של מרכז מהות בנושא העלאת גיל הפרישה לנשים.

4. שיטה

4.1 מקור הנתונים

חילקנו את הנשים משק לארבעה טיפוסים על פי רמות השכלה ושכר שונות. אספנו נתונים על השכר הממוצע בעבור כל אחת מהטיפוסים ותחת ההנחה שהנשים רווקות.

להלן הגדרה ואפיון של כל טיפוס:

טבלה 1: אפיון טיפוסים הנשים

שם הטיפוס	תיאור	השכר הממוצע בישראל
Low	שכר מינימום	₪ 5,300
Median	שכר חציוני	₪ 6,672
Avg	שכר ממוצע	₪ 8,546
High	תואר אקדמאי ראשון לפחות	₪ 10,444

הנתונים על השכר מהלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2020

כיוון שהמדיניות איננה קלה ליישום וככל הנראה אם תיושם העלאת גיל הפרישה, העלייה תתרחש בהדרגה ולכן נבדוק ונשווה עבור הגילאים הבאים:

62 – גיל הפרישה כיום.

64 – גיל הפרישה לפי המתווה שהוצע בשנת 2011 ונדחה בוועדה בשנת 2017.

65 – על פי המתווה המוצע של משרד האוצר, יגיע בשנת 2030 גיל הפרישה לנשים ל-65.

67 – השוואת גיל הפרישה של נשים לגיל הפרישה של גברים.

4.2 הנחות הסימולציה

על מנת לענות על שאלת המחקר ערכנו סימולציה שמטרתה לחשב כיצד העלאת גיל הפרישה תשפיע על ההפרשות הפנסיוניות בעבור ארבע נשים שונות תחת גילאי פרישה שונים. עבור כל טיפוס, חישבנו את גובה ההפרשות החודשיות לפנסיה, גובה קרן הפנסיה המצטברת וגובה הקצבה החודשית הממוצעת. לצורך כך בנינו מודל בשפת python בו ביצענו את החישובים. החישוב מותנה בהנחות רבות שיכולות להשפיע על התוצאות. לצורך הסימולציות נעשה שימוש בשיעורי התשואה שחושבו ב-OECD עבור ישראל.

הנחות המודל :

1. שיעורי ההפרשה הוא 18.5% - ע"פ עדכון חוק פנסיה חובה לשנת 2017.
2. גיל פרישה כיום של נשים : 62
3. תוחלת החיים של נשים : 84
4. אינפלציה : 1% - יעד האינפלציה הינו בין 1%-3% אולם בשנים האחרונות שיעור האינפלציה בפועל היה יותר קרוב ל-1%.
5. שיעור ההיוון : 2.1%
6. גיל התחלת הפרשה לפנסיה הוא 25
7. שיעור תשואה על חסכון פנסיוני ריאלי נטו : 3.1%
8. שיעור צמיחת השכר : 1.24%
9. כל ההפרשות מהשכר מחושבות על בסיס חודשי, 12 חודשים בשנה.

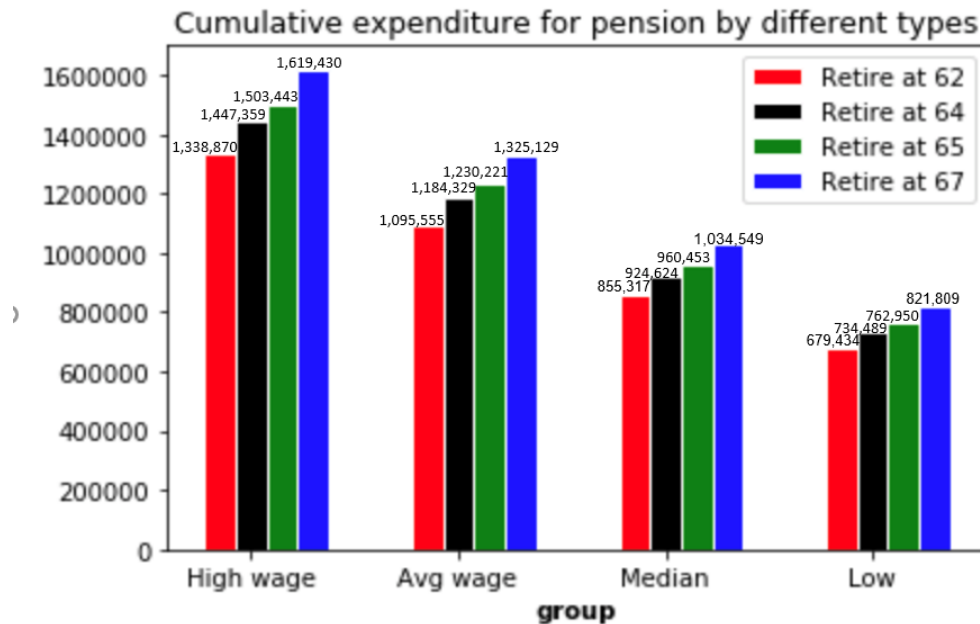
(ליפשיץ, 2020)

בנוסף, בכדי לכמת את רווחת הפרטים חישבנו את הערך המהווך של ההפרשות העתידיות לפי גילאי הפרישה השונים. למעשה, בדקנו כמה שוות היום ההכנסות העתידיות של כל פרט על מנת לבדוק אם נפגעה רווחתן של הנשים כאשר הגדלנו את כמות שנות התעסוקה על חשבון שנות פנסיה. יתר על כן, בחנו בכמה גדל הערך המהווך של ההפרשות בשנות העבודה הנוספות במטרה לבדוק את השפעת אפקט התחלופה. על פי אפקט התחלופה, כאשר רמת השכר עולה הפרט מעדיף יותר פנאי. כלומר, ברצוננו לבדוק האם התועלת מפנאי בשנות הפרישה המוקדמות גדולה מהתועלת מהגדלת הקצבה הפנסיונית החודשית בשנים מאוחרות יותר.

4.3 תוצאות הסימולציה :

נחלק את תוצאות הסימולציות על פי טיפוס. הגרף מטה מתאר את ההפרשה המצטברת לפנסיה עבור כל אחת מטיפוסי הנשים לפי גילאי הפרישה השונים. עבור אישה בעלת שכר מינימום שפורשת בגיל 62 הוא 679,434 ₪ ולאותה אישה אשר תפרוש בגיל 67 ההפרשה המצטברת הינה 821,809 ₪. נשים המרוויחות את השכר החציוני במשק, פורשות עם סכום של כ-855,317 ₪, כאשר במקרה בו גיל הפרישה יהיה 67 ההפרשה המצטברת תהיה 1,034,549 ₪. ככל שרמת ההכנסה של אישה עולה, כך ההפרש בהכנסה המצטברת יעלה ביותר, עם העלייה בגיל הפרישה, כלומר, ההפרש בהכנסה המצטברת בין גיל פרישה 65 לעומת 64 יהיה גדול יותר מאשר ההפרש בין פרישה בגיל 63 ל-62. פרישה בגיל 67 לעומת גיל 62 תגדיל את ההכנסה המצטברת לאישה בעלת שכר מינימום ב-142,373 ש"ח, ולאישה בעלת שכר חציוני ב-179,197 ₪ העלייה בהפרשה המצטברת של השכר ממוצע והשכר הגבוה היא 229,573 ₪ ו-280,559 ₪ בהתאמה.

תרשים 2: הפרשה מצטברת ממוצעת (סך הקרן) לפנסיה – חלוקה לפי טיפוס

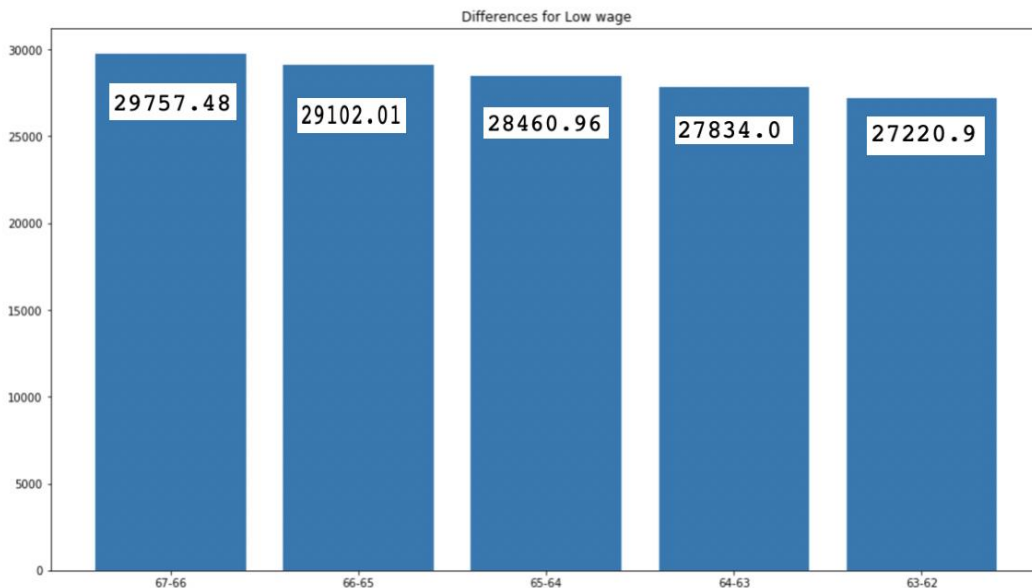

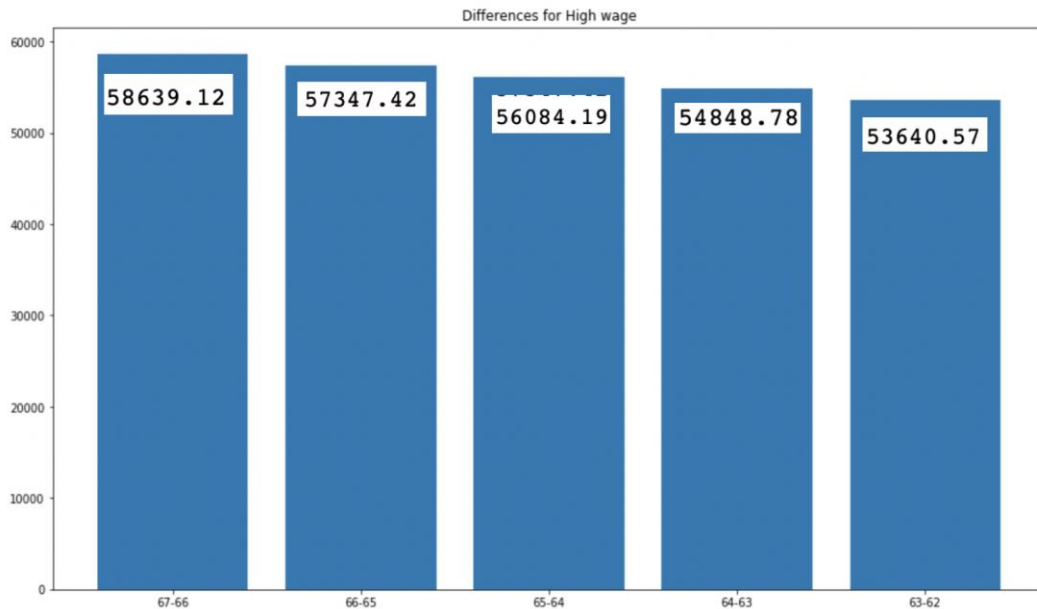
אפקט ה-"Interest Compounding":

עבור כל אחת מטיפוסי הנשים, ככל שמגדילים את תקופת התעסוקה שלה, ההפרשה המצטברת גדלה. במקרה הנבחן, החסכון המצטבר גדל ביותר כאשר גיל הפרישה עולה מ-66 ל-67 לעומת העלייה מגיל 62 ל-63. מגמה זו נובעת מאפקט ה-"Interest Compounding" (ריבית דריבית) כאשר ההפרשה לפנסיה צוברת ריבית גם על הסכום שהופקד וגם על הריבית. ניתן לראות את אפקט זה על פי הגרפים מטה בהן מתואר ההפרש המצטבר עבור טיפוסי הנשים ובעבור כל רמת הכנסה. בנוסף, ניתן לראות כי כפי שתיארנו קודם, ככל שהשכר עולה, כך השנים המאוחרות באופן יחסי תורמות יותר לעלייה בהכנסה המצטברת בגיל הפרישה.

תרשימים 3-6: הפרשי סך ההכנסה מפנסיה עבור כל שנה נוספת לגיל הפרישה – עבור אישה בעלת שכר

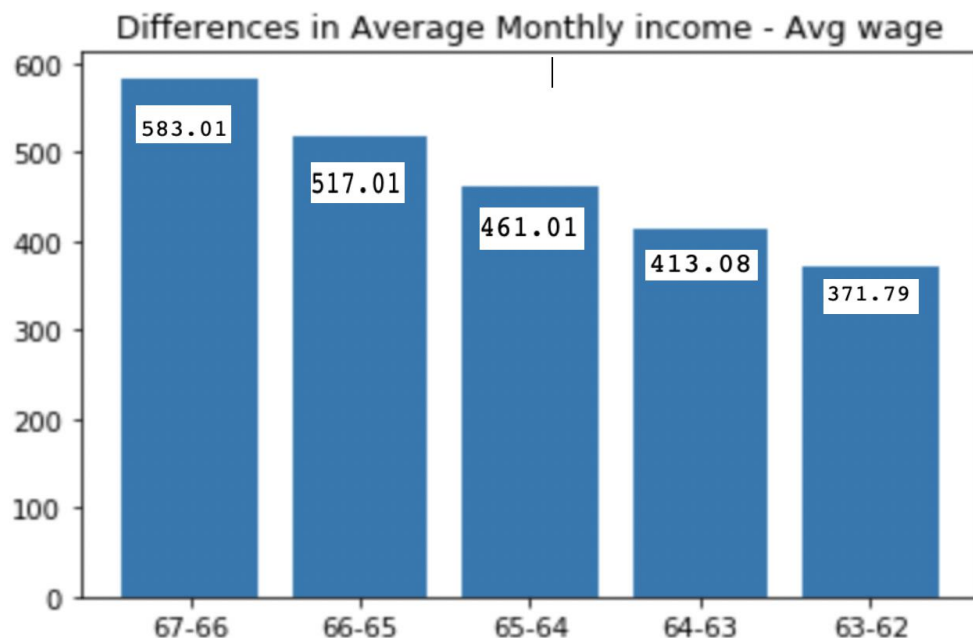
מינימום (עליון) ואישה בעלת שכר גבוה במשק (תחתון)

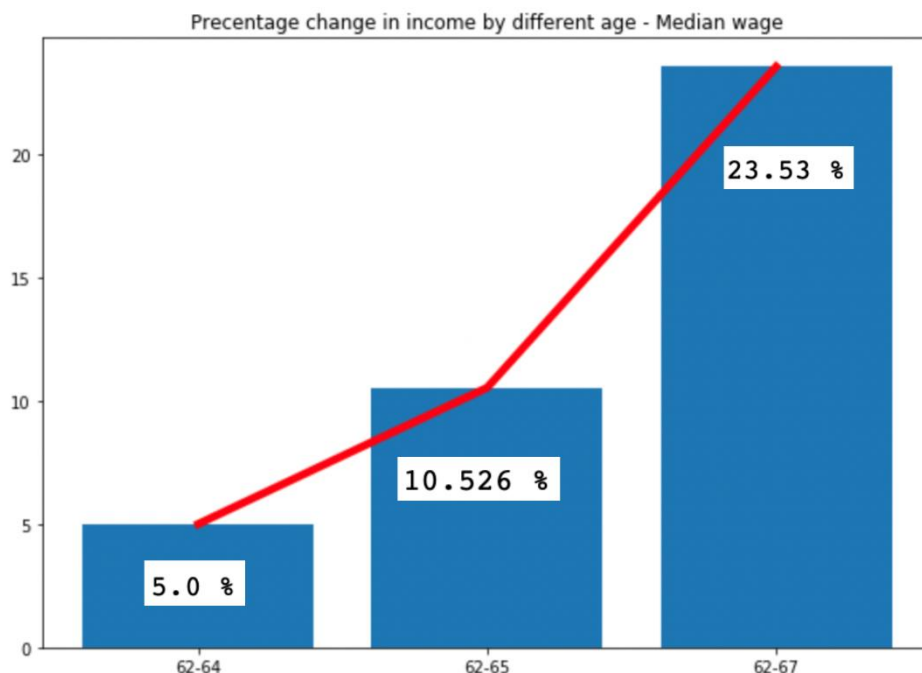

בנוסף, בחנו את השפעת השינוי במדיניות על הקצבה החודשית של כל אישה. הקצבה החודשית לאישה בעלת שכר ממוצע (מטיפוס "Avg") אשר תפרוש בגיל 67 תעלה ל-6,495 ₪, לעומת 4,150 ₪ בגיל 62. תוספת משמעותית של כ-2,345 ₪ בחודש. העלייה המתונה ביותר היא עבור נשים בעלות שכר מינימום כאשר הקצבה החודשית שלהן גדלה ב-1,455 ₪ מ-2,573 ₪ כאשר גיל הפרישה הוא 62 ו-4,028 ₪ אם יושווה גיל הפרישה של נשים לזה של גברים ויהיה 67. נתבונן בתרשים 7 אשר בוחן את השינוי בקצבה עבור אישה בעלת שכר מינימום עבור גילאי הפרישה השונים עבור נשים בעלות שכר ממוצע ושכר מינימום. ניתן לראות כי ההשפעה של העלאת גיל הפרישה מעלה את הקצבה החודשית ביותר ככל שמספר שנות התעסוקה גדל. לדוגמא, העלאת גיל הפרישה מ-62 ל-63 תגדיל את קצבת הנשים בעלות שכר ממוצע במשק ב-372 ₪ והעלאתו מגיל 66 ל-67 תתרום עוד 583 ₪. תרשים 8 מציג את שינוי הקצבה באחוזים עבור אישה בעלת שכר חציוני כאשר שנת הבסיס היא 62. העלאת גיל הפרישה מ-62 ל-65 תעלה את הקצבה ב-10.526% ופרישה מאוחרת יותר בגיל 67 תגדיל את הקצבה בכ-23.53%.

תרשים 7: התוספת לקצבה החודשית עם העלייה בגיל הפרישה – עבור אישה בעלת שכר ממוצע במשק

תרשים 8: שינוי הקצבה חודשית באחוזים לאישה בעלת שכר חציוני

רווחה ואפקט התחלופה:

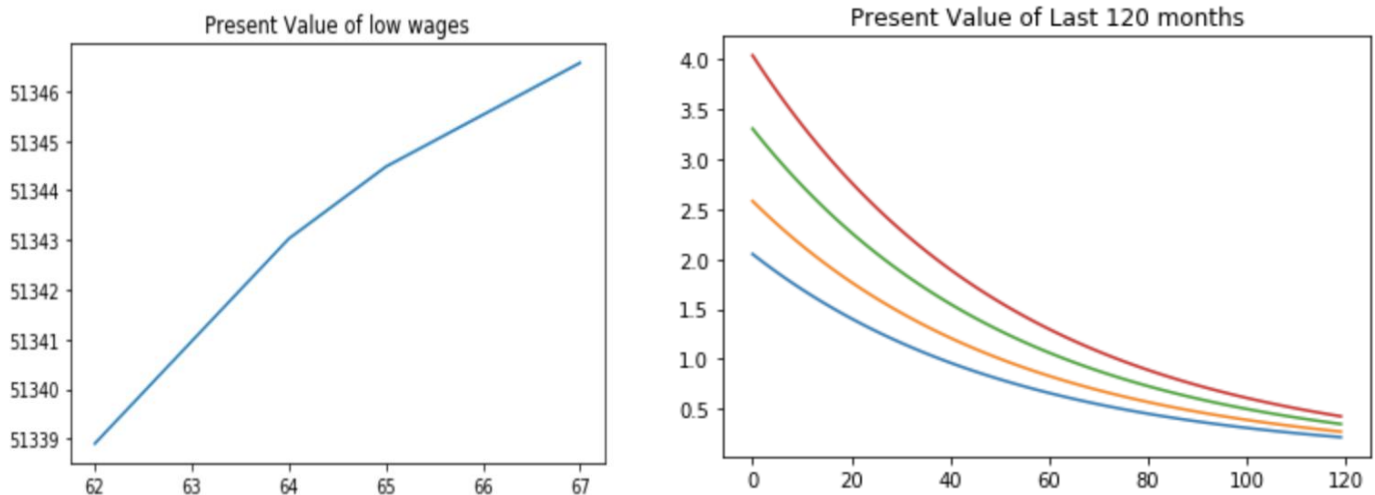
בכדי לכמת את רווחת הנשים, השוונו בין הערך הנוכחי של כל ההפרשות העתידיות לפנסיה לפי גילאי הפרישה השונים.

$$PV = \frac{\text{wage} * \text{pension rate}}{1+r} + \dots + \frac{\text{wage} * \text{pension rate}}{(1+r)^n}$$

נוסחה :

כאשר **wage** הוא השכר, **n** מספר התקופות בחודשים, **r** ריבית להיוון במשק, **pension rate** = 18.5%. ניתן לראות על פי הגרף מטה כי הערך המהוון עבור בעלי שכר מינימום עולה כאשר מגדילים את גיל הפרישה של נשים אלו. הערכים הללו נעים בין 51,338 ₪ ל-51,346 ₪ כלומר הערך המהוון של כל שנת עבודה נוספת בגיל מאוחר, תורם פחות לרווחת הפרטים ולמעשה ולא מגדיל בהרבה את הרווחה. נפשט את הנוסחה המצוינת למעלה, ונראה שמכיוון שהערך **n** עולה עם הזמן, ההפרשות האחרונות תורמות פחות לעלייה ברווחה ותוספת שלהם ככל שמספר התקופות יגדל ישאף ל-0. כמו כן, אפקט זה מתנהג בצורה שונה לעומת אפקט ה-"interest compounding" בו השנים האחרונות הן אלו שדווקא תרמו יותר מבחינה כספית לקצבה החודשית המתקבלת בפנסיה. אולם, כמו שניתן לראות מהגרף הימני הערך המהוון של עבודה בשנים מאוחרות יורד עם הזמן, כלומר שנות העבודה האחרונות תורמות פחות לרווחה היום. מצד שני, ניתן לראות בגרף שמאל את העלייה של סך ההפרשות המהוונות לפנסיה, שעולות עם הגיל. (ראו נספח 1)

תרשימים 9-10: ערך מהוון של הפרשות עתידיות

כמו כן, חשוב לציין את מגבלות הסימולציה: במודל אנו מניחים כי הנשים עובדות במהלך שנות חייהן ברציפות למרות שרוב הנשים יוצאות לחופשות לידה, וחלקן אף מפוטרות לפני גיל הפרישה החוקי. בנוסף, לא הצלחנו למצוא נתון מהימן לגבי כמה שווה שנת פנאי (לעומת שנת תעסוקה) לאישה בגילאים מאוחרים ולכן התייחסנו רק לכך שהתוספת לרווחה כיום היא מינורית. במידה והריבית להיוון במשק הייתה גבוהה יותר הערך המהוון של שנת עבודה היה יורד עוד יותר ולכן עלייה קטנה בריבית משפיעה שלילית על רווחת הפרטים היום.

לסיכום, העלאת גיל הפרישה לנשים מגיל 62 ל-67 תגדיל את קצבת הפנסיה לחוסכים בממוצע ביותר מ-20%. במונחים אבסולוטיים, העלייה בגיל הפרישה תגדיל את קצבת הפנסיה בממוצע ביותר מ-1900 ₪. אולם, סביר להניח כי שווי הפנאי גבוה מהעלייה ברווחה שחווים הפרטים כאשר מגדילים את גיל הפרישה שלהם. לכן, ישנו **trade-off** בין פגיעה ברווחה ועלייה בקצבה החודשית אך לדעתנו, העלייה בקצבה החודשית היא הגורם החשוב ביותר בבחינת המדיניות ולכן כדאי להעלות את גיל הפרישה בכדי לשפר את הכנסתן בפנסיה.

5. דיון ומסקנות

בנייר מדיניות זה ביקשנו לבדוק כיצד העלאת גיל הפרישה של נשים בישראל, העומד כיום על 62, ישפיע על קצבת הפנסיה שלהן ועל אי השוויון המגדרי במשק. המסקנה הנובעת מהתוצאות שהצגנו הינה כי העלאת גיל הפרישה תגדיל באופן משמעותי את הקצבה הפנסיונית החודשית ובכך תתרום לרווחת הנשים ותביא להקטנת האי שוויון. כפי שניתן לראות, רווחתן של הנשים ועלייה בקצבת הפנסיה החודשית שלהן תלויות בשתי סיבות עיקריות. הסיבה הראשונה היא כמובן העלייה עצמה בגיל הפרישה, מה שמביא להקטנה במספר השנים בהן מתחלק סך החסכון הפנסיוני. כלומר, אישה אשר פורשת מעבודה בגיל 62 ובממוצע שנות הפנסיה שלה הן 22

שנים שאלו 264 חודשים בהן היא צריכה לקבל קצבה לפנסיה. לעומת זאת, במידה וגיל הפרישה יעלה ל-67, מספר ההפרשות לפנסיה שלהן יגדל ב-60 (כחמש שנים) ואילו מספר החודשים הממוצע בהן יצטרכו לקבל קצבה ירד ב-60 כלומר, 204 חודשים בממוצע. מסקנות אלו עולות בקנה מידה אחד עם הדו"ח של מכון טאוב אשר מצא עלייה ניכרת בקצבת הפנסיה החודשית.

הסיבה הנוספת היא שהיום נשים למעשה מושפעות פחות מאפקט ה-"interest compounding" מכיוון שהן פורשות מוקדם יותר, ובכך לא נהנות מהעלייה היחסית גדולה שגברים לעומתן נהנים ממנה לקראת היציאה לפנסיה. כל שנת עבודה נוספת מעל גיל 62, תורמת להפרשה המצטברת לפנסיה סכום גבוה יותר מהשנה שלפניה ולכן בכדי להגדיל את הקצבה החודשית אותן יקבלו הנשים בפנסיה כדאי לעבוד יותר. מסקנה זו מאששת את מסקנות המחקר "Does the early retirement policy really benefit women?" מאוניברסיטת קונטיקט אשר סקרנו כחלק מההשוואה הבינלאומית. גם לפי תוצאות מחקר זה הנשים בסין לא הושפעו במידה ניכרת מאפקט הריבית דריבית. (Lee et al., 2019)

לעומת זאת, למרות שהערך המהווך של כל שנה נוספת הוא מזערי, וסביר להניח ששווי הפנאי גבוה ממנו אנו נמליץ להעלות את גיל הפרישה, מכיוון שבפועל הקצבה החודשית אפילו לבעלי השכר הנמוך במשק עולה ביותר מ-15%. כמו כן, מדיניות זו לא פוגעת בצריכת הנשים במהלך שנות העבודה שלהן מכיוון שההפרשה החודשית של אישה לא משתנה. לכן, אנו סוברים כי העלאת גיל הפרישה היא המדיניות שתיטיב בצורה הטובה ביותר עם הנשים.

6. המלצות למדיניות

מטרת החסכון הפנסיוני הינו החלוקת התצרוכת על פני החיים ואפשרות לקיום רמת חיים דומה גם בגיל הפנסיה. בנייר המדיניות הצגנו את בעקבות העלייה בתוחלת החיים, העובדה שתוחלת החיים של אישה גבוהה מזו של גבר, וגיל הפרישה הנמוך כיום ע"פ חוק, העומד על 62, נשים רבות אינן מגיעות לגיל הפנסיה עם הכנסה חודשית אשר מספקת לחיים ראויים או לרמת חיים דומה לזו שהייתה להם בתקופה בה עבדו.

במחקר זה הראנו כי העלאת גיל הפרישה, תביא לעלייה של כיותר מ-20% בקצבת הפנסיה החודשית של אישה. על כן, נמליץ לשנות את גיל הפרישה הקיים בחוק וליישם מדיניות אשר תשווה את גיל פרישה ל-67. אולם, חשוב שהמדיניות תבוצע בהדרגתיות על פני מספר שנים על מנת שנשים אשר כיום בנות יותר מ-60 ואינן במעגל העבודה לא יפגעו מהעלאת גיל הפרישה, כלומר, יהיו זכאיות לקבלת הקצבה.

אמנם, אחוז התעסוקה בשנים הקרובות ליציאה לפנסיה הוא נמוך. בשנת 2003 עלה גיל הפרישה ואחוז התעסוקה בקרב נשים מבוגרות עלה גם כן ולכן אנו מעריכים כי אחוז התעסוקה בקרב נשים מבוגרות יגדל. המדיניות צריכה לכלול קמפיינים הקוראים למעסיקים לא לפטר נשים בעקבות גילן, קמפיין אשר יתמוך בתעסוקת נשים מבוגרות. כמו כן, ניתן להאריך את תקופת הזכאות לדמי אבטלה בגילאי 62-67 בכדי להיטיב עם הנשים שהמובטלות בגילאים אלו. לדעתנו, המדיניות של העלאת גיל הפרישה תיטיב עם נשים מכיוון

שהעלייה בקצבה החודשית תקטין את העוני בקרב נשים מבוגרות ואף תגדיל את רמת התעסוקה בגילאים האלו.

נתוני העבודה התבססו על נתוני עבר אשר אינם כוללים את אחוז האבטלה ופליטה משוק העבודה בעקבות משבר הקורונה. אנו מודעים לכך שבמצב היום, כאשר רוב המפוטרים הם אלו בעלי ההשכלה הנמוכה יהיה קשה לבצע את המדיניות ותוצאות הסימולציה יהיו שונות. לדוגמא, לעומת התקופה הקודמת בה אחוזי האבטלה היו נמוכים, ההנחה כי אישה עובדת ברצף כל חייה הייתה הנחה סבירה יותר מאשר המצב היום בו המון אנשים, גברים ונשים כאחד, נפלטו משוק העבודה, במיוחד עבור בעלי השכר הנמוך במשק.

7. ביבליוגרפיה

1. אביאני ג', דגן מ' (2011). העלאת גיל הפרישה לנשים-מסמך עמדה, מרכז מהות.
<https://law.acri.org.il/he/wp-content/uploads/2016/06/gil-prisha-Mahut0511.pdf>
2. בוורס ל', פוקס ה' (2018). מעבודה לגמלאות: הפער המגדרי בפנסיה בישראל, מרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל.
http://taubcenter.org.il/wp-content/files_mf/pensiongenderhe.pdf
3. דגן-בוזגלו נ', חסון י' (2015). פערי שכר מגדריים בישראל, תמונת מצב.
https://adva.org/wp-content/uploads/2015/12/EqualPay_2015-1.pdf
4. דו"ח הוועדה הציבורית לבחינת גיל הפרישה לנשים, (2016).
https://www.gov.il/BlobFolder/unit/retirement_age_committee/he/Vaadot_ahchud_RetirementAgeCommittee_FinalReport.pdf
5. הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2020). "לקט נתונים לרגל יום האישה הבינלאומי תש"ף".
https://www.cbs.gov.il/he/mediarelease/DocLib/2020/067/11_20_067b.pdf
6. הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2019), "אחוז המשתתפים בכוח העבודה לפי גיל ומין".
https://old.cbs.gov.il/publications20/saka0419q/pdf/tab01_10_q.pdf
7. הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2019). "מבחר נתונים על אזרחי ישראל הוותיקים בני 65 ומעלה".
https://www.cbs.gov.il/he/mediarelease/DocLib/2019/301/11_19_301b.pdf
8. זקן ר', ששינסקי א' (2019). גיל פרישה ומנגנוני פרישה גמישים במערכת הפנסיה, המכון הישראלי לדמוקרטיה.
<https://www.idi.org.il/media/13359/retirement-age-and-flexible-retirement-mechanism-in-the-pension-system.pdf>
9. חוק גיל פרישה, התשס"ד (2004)
https://fs.knesset.gov.il/16/law/16_lsr_300990.pdf
10. חוק גיל פרישה, תיקון מס' 6 לחוק גיל פרישה, התשע"ז (2017)
https://fs.knesset.gov.il/20/law/20_lsr_390349.pdf
11. מודל בשפת Python
<https://docs.google.com/document/d/14eXJkqsdOM1DFCjkOvyRG5zx4VaHEPPQZkTo8Grjqk/edit>

13. צו ההרחבה בדבר הגדלת הפרשות לביטוח פנסיוני במשק (2016), חוק ביטוח פנסיוני חובה, משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים.
<https://www.gov.il/he/departments/guides/pension-insurance?chapterIndex=1>
14. ליפשיץ א' (2020). גובה ההפרשה האופטימלית לפנסיית חובה, מכון אהרן למדיניות כלכלית, המרכז הבינתחומי הרצליה.
15. Lee, H., Zhao, K., & Zou, F. (2019). *Does the early retirement policy really benefit women? (No. 2019-12)*.
<https://media.economics.uconn.edu/working/2019-12.pdf>
16. OECD (2019), "Pensions at a Glance 2019: OECD and G20 indicators"
<https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=PAG#>
17. OECD (2020), Poverty rate (indicator). doi: 10.1787/0fe1315d-en (Accessed on 15 June 2020)
<https://data.oecd.org/inequality/poverty-rate.htm>

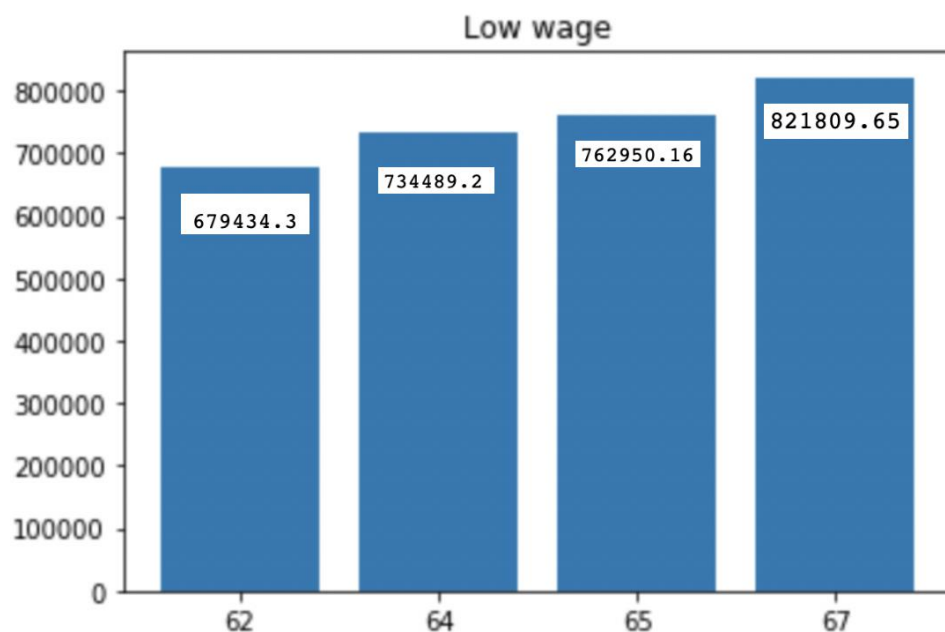
8. נספחים:

נספח 1: הערך המהווה (PV) של הפרשה לפנסיה – לאישה בעלת הכנסה חצינית פלט ממודל ה-Python

	Wage	Pension Saving	Interest rate	pv
0	6672.00	1234.32	0.979432	1208.932419
1	6684.40	1239.76	0.959287	1189.285533
2	6696.81	1242.07	0.939556	1166.994599
3	6709.26	1244.37	0.920231	1145.108304
4	6721.72	1246.69	0.901304	1123.646661
...	...	...	...	...
440	15099.11	2800.45	0.000105	0.293005
441	15127.16	2805.65	0.000102	0.287512
442	15155.27	2810.87	0.000100	0.282122
443	15183.43	2816.09	0.000098	0.276832
444	15211.64	2821.32	0.000096	0.271642

ניתן לראות את הערכים הנמוכים של ה-pv האחרונים בעקבות הגדלת מספר התקופות. ככל שנגדיל העלייה ב-pv תשאף ל-0.

נספח 2 : הפרשה מצטברת לפנסיה הכנסות נמוכות במשק (שכר מינימום)

נספח 3 : קצבה חודשית עבור בעלי שכר ממוצע לכל גיל פרישה - פלט ממודל ה-Python

```
Avg wage income retire at 67 : 6495.73
Avg wage income retire at 66 : 5912.72
Avg wage income retire at 65 : 5395.71
Avg wage income retire at 64 : 4934.7
Avg wage income retire at 63 : 4521.62
Avg wage income retire at 62 : 4149.83
```

נספח 4 : קצבה חודשית עבור בעלי שכר מינימום עבור הגילאים השונים הרצויים למדיניות – פלט ממודל ה-Python

```
Low wage income retire at 67 : 4028.48
Low wage income retire at 65 : 3346.27
Low wage income retire at 64 : 3060.37
Low wage income retire at 62 : 2573.61
```

נספח 5 : הפרשה מצטברת לפנסיה לכל טיפוס עבור גילאי הפרישה השונים – פלט ממודל ה-Python

```
['High62 : 1338870.09', 'Avg62 : 1095555.72', 'Median62 : 855317.95', 'Low62 : 679434.3']
['High64 : 1447359.44', 'Avg64 : 1184329.15', 'Median64 : 924624.85', 'Low64 : 734489.2']
['High65 : 1503443.63', 'Avg65 : 1230221.1', 'Median65 : 960453.43', 'Low62 : 762950.16']
['High67 : 1619430.17', 'Avg67 : 1325129.27', 'Median67 : 1034549.76', 'Low67 : 821809.65']
```